

TURUN HOVIOIKEUS
Hämeenkatu 11
20500 Turku

Oikeusministeriölle

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 12.11.2013 OM 18/41/2010

Asia: Lausunto

Oikeusministeriö on 12.11.2012 päivätyssä kirjeessä OM 18/41/2010 pyytänyt hovioikeudelta lausuntoa todistelutoimikunnan mietinnöstä ”Todistelu yleisissä tuomioistuimissa”.

Hovioikeus on pyytänyt lausuntonsa jättämiselle määräajan pidennystä. Lausuntonaan, joka on valmisteltu hovioikeuden presidentti Timo Eskon, hovioikeudenlaamanni Riitta Jousen ja viskaali Nora Viikarin muodostamassa työryhmässä, hovioikeus esittää kohteliaimmin seuraavan.

Yleisiä näkökohtia

Käsillä oleva oikeudenkäymiskaaren uudistusehdotus on ajankohtainen ja tärkeä, mutta myös vaikeasti toteutettava hanke. Todistelu oikeudenkäynnissä on alue, jolla on keskeinen merkitys pyrkimyksessä aineellisen totuuden saavuttamiseen. Ne toimintatavat ja periaatteet, jotka omaksuttiin nykyisen, vuonna 1949 voimaan tulleen säännösten pohjaksi, ovat monessa kohdin käyneet perusteiltaan vanhentuneiksi. Tarpeellisia uudistuksia ei voida tehdä pelkästään kotimaisista lähtökohdista, vaan monet ulkomaiset ja kansainväliset lähteet ovat tässä työssä tärkeällä sijalla. Erityisesti on jouduttu kiinnittämään huomiota Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännöstä ilmeneviin periaatteisiin.

Ehdotus ilmentää kunnianhimoista pyrkimystä vaikean alueen kattavaan sääntelyyn. Monessa kohden muodostuu kuitenkin ongelmaksi, että ehdotetut säännökset ovat jääneet yleisluontoisiksi ja runsaasti harkintaa edellyttäviksi. Käytännön prosessinjohtossa tästä voi seurata ratkaisujen epäyhtenäisyyttä ja ratkaisukäytännön vaikeata ennakoitavuutta.

Ehdotus on varsin laaja. Turun hovioikeus keskittyy tässä lausunnossaan erityisesti muutamaa kysymykseen, jotka ovat luonteeltaan keskeisiä. Sen lisäksi lausunnossa on eräitä säännösehdotuksia koskevia yksityiskohtaisia huomioita. Laajemmin on lausunnossa käsitelty kysymyksiä oikeudesta tai velvollisuudesta kieltäytyä todistamasta, asianomistajan asemasta, anonyymistä todistelusta, asiantuntijan asemasta sekä jura novit curia –periaatteesta ja selvityksen hankkimisesta vieraan valtion laista.

Oikeus tai velvollisuus kieltäytyä todistamasta

Yleisiä näkökohtia

Säännökset, jotka koskevat velvollisuutta tai oikeutta kieltäytyä todistamasta, on sijoitettu ehdotuksen 10 – 23 §:ään. Ehdotettu sääntely on jossakin määrin hajanainen. Velvollisuutta ja oikeutta kieltäytyä todistamasta koskevat säännökset, samoin kuin ehdotetut säännökset kirjallisen kertomuksen käyttökiellosta sekä todisteen hyödyntämiskiellosta (24 – 28 §), on sijoitettu ennen todistajia koskevia 29 – 33 §:n säännöksiä. Viimeksi mainittujen luonteva paikka olisi kuitenkin ennen kumpaakin ensiksi mainittua säännösryhmää.

Samalla voidaan panna merkille, että esimerkiksi anonyymin todistajan kieltäytymisoikeutta koskeva säännös on OK 17 luvun 21 §:ssä, mutta tällaisen todistajan määrittely on tehty saman luvun 33 §:ssä. Sen sijaan päätöksenteko anonyymisti kuulemisesta on säännelty oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvussa. Lisäksi on otettava huomioon eräät viimeksi mainitun lain 7 luvun säännökset.

Oikeus tai velvollisuus kieltäytyä todistamasta on kehityksen myötä muodostunut yhä vaikeammaksi sääntelyn kohteeksi. Henkilötodistelu on usein keskeinen keino sen takaamiseksi, että oikeudenkäynnissä saavutetaan aineellisesti oikea ratkaisu. Henkilötodistelun käyttöä rajoittavat kuitenkin esimerkiksi lähiomaiselle perinteisesti myönnetty kieltäytymisoikeus ja tiettyjen ammattikuntien edustajille asetetut todistamiskiellot. Viimeksi mainittujen pohja on löydettävissä näiden edustajien ja heidän asiakkaitensa luottamuksellisesta suhteesta tai kysymyksessä olevien tietojen erityisestä suojantarpeesta.

Eräiden ammattikuntien erityislainsäädännössä, kuten asianajajia koskevassa asianajajalaissa on salassapitoa koskevia yleisiä säännöksiä. Niillä on merkityksensä harkittaessa myös sitä, millainen oikeus tai velvollisuus kieltäytyä todistamasta asianajajalla on. Nämä periaatteet ovat vähitellen laajentuneet koskemaan myös muita oikeudenkäyntiasiamiehiä.

Oikeus ja velvollisuus kieltäytyä todistamasta on myös sellainen kysymys, jossa ihmisoikeudet ovat saaneet yhä kasvavaa merkitystä. Erityisesti voidaan mainita itsekriminointisuoja ja todisteiden hyödyntämiskiellot.

Edellä mainituista seikoista johtuu, että säänneltäessä oikeutta tai velvollisuutta kieltäytyä todistamasta jouduttaneen välttämättä ainakin jossakin määrin turvautumaan yleisluontoisiin säännöksiin. Myös tarvittava käsitteistö on yleisluontoista ja harkinnanvaraa jättävää. Nämä seikat ovat omansa aiheuttamaan säännösten soveltamisvaikeuksia oikeudenhoidosta vastaaville eri toimielimille, kuten hovioikeuksille. Lainvalmistelun jatkuessa tulisi tähän seikkaan kiinnittää erityistä huomiota ja pyrkiä konkreettisempaan ja yksiselitteisempään kirjoittamistapaan.

Eräisiin kieltäytymisperusteisiin ja niitten soveltamiseen liittyviä ongelmia

Ehdotus on näiltä osin laadittu siten, että virkamiehiä koskevien kieltäytymisoikeutta ja –velvollisuutta tarkoittavien säännösten jälkeen seuraavat eri ammatinharjoittajia koskevat säännökset ja niitten jälkeen eräitä läheisiä koskevat vastaavat säännökset. Vaikka säännökset monessa suhteessa vastaavat nyt voimassa olevia säännöksiä tai käytäntöä, sisältyy niihin myös useita uusia periaatteita.

Selvää on, että kuultavaksi kutsutun kieltäytyessä todistamasta tuomioistuin joko hyväksyy tai hylkää esitetyn kieltäytymisperusteen. Tuomioistuin on – vanhaa terminologiaa käyttäen – salaisuuden herra. Tästä lähtökohdasta huolimatta lienee käytännössä lähes poikkeuksetta menetelty niin, että tuomioistuin ilman erityistä tutkimista hyväksyy esitetyn kieltäytymisperusteen, jos se asianomaisen kuvaamana tuntuu uskottavalta.

Kieltäytymisperusteen esittämistä ja sen hyväksymistä koskevat säännökset ovat ehdotuksen 23 §:ssä. Sen mukaan todistamasta kieltäytyvän on ilmoitettava kieltäytymisensä peruste ja saatettava todennäköiseksi sitä tukevat seikat. Ehdotuksen perusteluiden sivulla 106 on todettu, että todistustaakka kieltäytymisoikeuden käsillä olosta on siihen vetoavalla henkilöllä. Perusteen liittyessä itsekriminointikieltoon (18 §) tai anonyymiin todisteluun (21 §) kieltäytyminen hyväksytään, jollei asianomainen ole selvästi erehtynyt kieltäytymistä koskevan oikeuden tai velvollisuuden sisällöstä tai kieltäytyminen ole muuten selvästi perusteeton.

Mitä liike- ja ammattisalaisuuden suojaan tulee, vaitiolon murtaminen on tehty mahdolliseksi jo 19 §:n loppuun sijoitetulla poikkeussäännöksellä. Asianajajan todistajana ollessa liike- ja ammattisalaisuuden suojan murtamisesta on säädetty 13 §:n 3 momentissa samoja kriteereitä käyttäen, mutta ei kielteisessä sanamuodossa. Viimeksi mainittu kattaa myös yksityisen ja perheen salaisuuden, mistä lähemmin jäljempänä.

Kyseinen 23 §:n säännös on suhteellisen suppea, ja samaa on sanottava sen perusteluista, jotka ovat ehdotuksen sivuilla 114 ja 115. Lähtökohtana olisi, että kynnys epäämiseen olisi korkealla. Ehdotuksen mukaan (s. 115) ensinnäkin vain ilmeinen erehdys vaitiolo-oikeuden tai –velvollisuuden sisällöstä voisi johtaa kieltäytymisen epäämiseen. Itsekriminointisuojan osalta todetaan edelleen, että kieltäytyminen ei voi koskea jotain todistajan eettisesti epäilyttävää tai hänen itsensä kannalta kiusalliselta tuntuvaa menettelyä, joka ei selvästikään ole rangaistavaa. Myöskään ei kieltäytymisperustetta olisi, vaikka henkilö katsoo kieltäytymisoikeuden koskevan rikosta, joka on hänen osaltaan selvästi vanhentunut tai jonka tekijäksi epäillään hänen edesmennyttä läheistään. Vielä ehdotuksessa todetaan, että selvästi perusteettomasta kieltäytymisestä voisi olla kysymys silloin, kun kysymys on laadultaan sellainen, että siihen annettavalla vastauksella ei selvästikään voi myötävaikuttaa oman tai läheisensä rikoksen selvittämiseen.

Edellä mainittuja esimerkkitapauksia ja todistustaakasta esitettyä toteamusta tarkasteltaessa voi helposti tulla siihen käsitykseen, että korkeaksi kuvattu kynnys vaitiolon murtamiseen ei tulisi vastaamaan käytännön todellisuutta. Esimerkkitapausten mukaan tuomioistuin joutuisi kieltäytymistapauksissa tekemään melko yksityiskohtaisia kysymyksiä kieltäytymisen perusteista. Jos niihin annettavat täsmälliset vastaukset olisivat kieltäytymisoikeuden hyväksymisen edellytys, voisi itsekriminointikielto tulla menet-

täneeksi merkityksensä jo ennen kuin tuomioistuin tekee päätöksen kieltäytymisoikeuden hyväksymisestä. Olisi paikallaan harkita, voitaisiinko 23 § kirjoittaa sanamuodoltaan ikään kuin käänteiseksi, ja pääsääntöisesti hyväksyä perusteltu kieltäytyminen, ellei selviä vastasyitä ilmene. Hovioikeuden käsityksen mukaan tämä vastaisi myös nykyistä käytäntöä.

Asianajajan ja avustajan kieltäytymisoikeudesta

Edellä jo viitatusen ehdotuksen 13 §:n 3 momentin säännöksellä pyritään saamaan korjausta niihin oikeuskäytännössäkkin esillä olleisiin ongelmiin, joiden syynä on ollut se, että oikeudenkäyntiasiamiehenä tai avustajana olevan asianajajan asianajajalakiin perustuva yleinen salassapitovelvollisuus (asianajajalain 5 c §) on laajempi kuin voimassaolevan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentin mukainen asiamiehen tai oikeudenkäyntiavustajan kieltäytymisoikeus.

Viimeksi mainittua on ehdotetussa 13 §:n 1 momentissa hovioikeuden käsityksen mukaan onnistuneesti määritelty aikaisempaa tarkemmin. Tämä vaitiolovelvollisuus voidaan 2 momentin mukaan murtaa, ei kuitenkaan rikosasian vastaajan asiamiehen tai avustajan kysymyksessä olleessa, jos syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. Tämä vastaa nykyisin voimassa olevaa oikeutta.

Uusi 13 §:n 3 momentti sisältäisi lisäksi todistamiskiellon, jonka mukaan asianajaja tai muu säännöksessä tarkoitettu oikeudenkäyntiavustaja ei saa luvattomasti todistaa muun muassa yksityisen tai perheen salaisuudesta, josta hän on muussa kuin 1 momentissa tarkoitettussa tehtävässään saanut tiedon. Tällä säännöksellä lähennettäisiin toisiinsa toisaalta asianajajalaissa tarkoitettua yleisen vaitiolovelvollisuuden ja toisaalta oikeudenkäymiskaaren mukaisen vaitiolo-oikeuden soveltamisaloja.

Tätä kieltäytymisoikeuden laajennusta on kuitenkin rajoitettu sanotun 3 momentin lopussa: ”Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä asianajajan tai oikeudenkäyntiavustajan todistamaan, jos erittäin tärkeät syyt ottaen huomioon asian laatu, todisteen merkitys asian ratkaisemisen kannalta ja seuraukset sen esittämisestä sekä muut olosuhteet sitä vaativat.” Rajoitus on kirjoitettu siten, että se toisaalta edellyttää kieltäytymiseen liittyvien seikkojen melko perusteellista selvittämistä ja toisaalta jättää soveltajalle varsin laajan harkintavallan. Harkita pitäisi, eikö näissäkin tapauksissa voitaisi soveltaa ainoastaan 13 §:n 2 momentissa mainittuja periaatteita.

Ehdotuksen 22 §:n mukaan oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan kieltäytymisoikeus säilyy, vaikka asianomainen ei enää olisi siinä asemassa, jossa hän on saanut tiedon todistettavasta seikasta. Tämä on sopusoinnussa esimerkiksi hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeitten 4.3. kohdan määräyksen ja eurooppalaisten (CCBE) asianajajien tapaohjeitten 2.3.3 kohdan kanssa.

Läheisen oikeudesta kieltäytyä todistamasta

Ehdotuksen 17 § koskee läheisen oikeutta kieltäytyä todistamasta. Nykyisiin säännöksiin verrattuna uudistus toisi tullessaan huomattavia muutoksia, joiden taustalla ovat

oikeudelliset ja yhteiskunnalliset muutokset sekä muiden pohjoismaiden lainsäädännössä tehdyt uudistukset.

Vaitiolo-oikeutettujen läheisten piiriin kuuluisivat asianosaisen nykyinen tai entinen puoliso taikka avopuoliso, sisarus, sukulainen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka henkilö, jolla on vastaavanlainen parisuhteeseen tai sukulaisuuteen rinnastuva läheinen suhde asianosaiseen.

Toisin kuin nykyisin voimassa olevassa OK 17 luvun 20 §:ssä, säännöksessä ei mainita erikseen ottolapsia, ottovanhempia eikä kihlattua. Ehdotuksen perusteluista ilmenee, että heidän asemaansa arvioitaisiin säännöksen loppuosan perusteella. Tältä osin perustelut ovat hieman epäjohdonmukaiset, sillä kuten perusteluistakin hieman aikaisemmin käy ilmi, ottolasta pidetään nykyisen adoptiolainsäädännön mukaan ottovanhempien lapsena.

On ymmärrettävää ja välttämätöntäkin, että yhteiskunnallinen kehitys ja perheen käsitteen sisällössä tapahtuneet muutokset otetaan huomioon läheisen kieltäytymisoikeutta koskevassa sääntelyssä. Paikkansa pitävä lienee se ehdotuksen sivulle 105 kirjoitettu toteamus, jonka mukaan sukulaissuhteitten merkitys on vähentynyt lukuun ottamatta ydinperhettä. Toisaalta myös ydinperheen käsite on muuttunut, kun eri tavoin syntyneet uusperheet ovat osa nykyistä elämäntapaa. Näitä muutoksia heijastaa muun muassa ehdotukseen uutena asiana otettu avopuolison kieltäytymisoikeus. Tätä on pidettävä oikeaan osuneena ratkaisuna.

Kuten tunnettua, avopuolison käsitteen määrittely yhdenmukaisella tavalla eri yhteyksissä on osoittautunut lainsäätäjälle vaikeaksi tehtäväksi. Asiassa on sovellettu erilaisia kriteereitä. Usein lähtökohtana on ollut yhteistaloudessa asumiselta edellytetty tietty vuosimäärä. Jos yhdessä asuvilla henkilöillä on yhteinen lapsi, tämän seikan on voitu katsoa olevan riittävä kriteeri avosuhteen olemassaolon tunnustamiselle. Toisaalta on huomattava, kuten ehdotuksessa on todettu, että pelkkä ystävyys, taloudelliseen välttämättömyyteen tai sukulaisuuteen perustuva yhdessä asuminen ei perusta avoliittoa.

Ehdotettuun 17 §:ään ei sisälly kriteereitä tai muita harkintaohjeita siitä, ketä on säännöstä sovellettaessa pidettävä avopuolisona. Asia tulisi siis jäämään tapauskohtaisen harkinnan varaan.

Hovioikeus katsoo, että säännökseen tulisi harkinnan tueksi lisätä ainakin jonkinlainen aikaan sidottu kriteeri. Tämä helpottaisi ratkaisun tekemistä varsinkin tapauksissa, joissa vaitiolo-oikeuteen vetoava esittää parisuhteen tueksi erilaisia käytännön elämän ja tunnetason seikkoja, jotka, vaikka voivatkin sinänsä olla tärkeitä, ovat vain vaikeasti tuomioistuimen arvioitavissa.

On korostettava sitä, että eri tuomioistuinten linjan tulisi näissä tapauksissa olla niin alueellisesti kuin toimiasteellisestikin mahdollisimman yhdenmukainen. Kiinteät kriteerit palvelevat tätä päämäärää.

Ehdotuksen mukainen avopuolison vaitiolo-oikeus poikkeaa aviopuolison kieltäytymisoikeudesta sikäli, että 17 §:n 1 momentin mukaan vaitiolo-oikeus olisi vain nykyi-

sellä avopuolisolla. Lähtökohta näyttäisi olevan, että vaitiolo-oikeus loppuisi välittömästi avosuhteen päätyttyä.

Perusteluista käy kuitenkin ilmi, että päättynytkin avoliitto voisi muodostaa oikeuden kieltäytyä todistamasta etenkin, jos entisillä avopuolisoilla on yhteisiä lapsia. Tällaisia tapauksia arvioitaisiin noudattaen sitä, mitä momentin loppuosassa säädetään. Hovioikeus toteaa, että varsinkin kun otetaan huomioon ehdotuksessa mainittu yhteiskunnassa ja perheessä tapahtuneet muutokset, ei aviopuolison ja avopuolison asettamisella tällä tavoin erilaiseen asemaan näyttäisi olevan hyväksyttävää perustetta. Asettamalla avopuolison kieltäytymisoikeuden edellytykseksi, että avopuolisot ovat asuneet yhdessä tietyn ajan, voitaisiin päästä sääntelyyn, jossa myös avopuoliso saisi hyväksyen vaitiolo-oikeuden suhteen päätyttyä ja jossa harkinnanvaraiset tapaukset vähenisivät.

Mainittu 17 §:n 1 momentin loppuosa, ”taikka henkilö, jolla on vastaavanlainen parisuhteeseen tai sukulaisuuteen rinnastuva läheinen suhde asianosaiseen”, lisää kaikkiaan merkittävästi niitä tapauksia, joissa läheisen kieltäytymisoikeuteen liittyy harkinnanvaraisia elementtejä. Kuten edellä on todettu, hovioikeus katsoo, että tällaista avointa harkinnanvaraisuutta tulisi välttää niin paljon kuin mahdollista. Se on omiaan aiheuttamaan, paitsi turhia väitteitä, kanteluita ja valituksia, muutoinkin käsittelyn pitkittymistä. Tältä pohjalta koko 17 §:n 1 momentti tulisikin kirjoittaa uudelleen.

Asianomistajan asemasta

Tärkeä periaatteellinen rajanveto ehdotuksessa liittyy todistajan ja asianomistajan käsitteisiin. Tältä osin perustelut liittyvät korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiin KKO 2000:71 ja KKO 1995:66 sekä perheväkivallan yhteydessä ilmenneisiin ongelmiin. Esityksessä (s. 108) on lähdetty siitä, että asianomistaja, jolla ei ole vaatimuksia, on todistaja. Samalla on kuitenkin pidetty perusteltuna säätää siitä, että läheisellä asianomistajalla, joka on rikoksen uhri, ei olisi todistajan asemassa olevalle asianosaisen läheiselle kuuluvaa vaitiolo-oikeutta.

Ehdotettu asianomistajan käsite voi käytännössä johtaa kuultavan henkilön statuksen jatkuviin muutoksiin. Johtoa niitten ratkaisemiseen jouduttaisiin edelleen hakemaan korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuista. Kuten ehdotuksen sivulta 128 ilmenee, tapauksessa, jossa asianomistaja kuitenkin myöhemmin päätyy esittämään rangaistusvaatimuksen tai yksityisoikeudellisen vaatimuksen taikka hakee muutosta, asianomistajan asema muuttuisi todistajasta asianosaiseksi. Kun tässä tilanteessa harkittaisiin hänen todistajana antamansa kertomuksen arvoa, noudatettaisiin jo melko vanhasta korkeimman oikeuden ennakkopäätöksestä KKO 1987:62 saatavaa oikeusohjetta.

Hovioikeus katsoo, että nyt ehdotetun asianomistajan käsitteen kehittelyn myötä voitaisiin käytännössä joutua entistä vaikeampiin tulkintatilanteisiin. Sen vuoksi asiassa olisi parempi pysyä nykyisessä sääntelyssä.

Anonyymia todistelua koskevista säännöksistä

Todistajien turvallisuudesta huolehtimista varten lainsäädäntöön sisältyy useita säännöksiä niin kuin mietinnön sivulla 32 on todettu. Sen lisäksi pelkäävä todistaja otetaan erilaisin käytännöllisin keinoin oikeudenkäynnissä huomioon. Istuntosalien yhteyteen on esimerkiksi saatettu rakentaa erillinen eristetty tila pelkäävää todistajaa varten. Yleisimpänä vaihtoehtona käytettäneen saleissa sermiä, joka erottaa pelkäävän henkilön muusta yleisöstä.

Erityisesti seksuaalirikosjutuissa pyyntöjä tällaisiin erityisjärjestelyihin on etenkin viime vuosien aikana esitetty runsaasti. Pyyntöihin on käytännössä pyritty suhtautumaan myönteisesti.

Kuitenkin pääkäsittelyssä on joskus saatettu havaita, että kysymys on voinut olla liioittelusta pyynnön esittäjän taholla. Tällaiseen johtopäätökseen on voinut päätyä havainnoimalla asianosaisia ja todistajia ja heidän käyttäytymistään, olemustaan ja lausumiaan. Erityisjärjestelyillä on tällöin pyritty ikään kuin hankkimaan näyttöä syytettyä vastaan, etenkin näyttöä siitä, miten pelottava tämä asianosaisen mielestä on. Näissä tilanteissa kuultava ilmeinen ja eleinen ei ole vastapuolen havainnoitavissa, millä myös voi olla vaikutusta jopa kertomuksen sisältöön. Sekä todistelun luotettavuutta arvioivan tuomioistuimen että myös toisen asianosaisen kannalta järjestelyt eivät olekaan kaikilta osin ongelmattomia. Nykyaikaisen tekniikan keinoin pitäisi olla mahdollista päästä sellaiseen järjestelyyn, jossa tuomioistuimen jäsenet voisivat vaikkapa näyttöruudun välityksellä seurata todistajaa tämän antaessa lausuntoansa.

Lainsäädäntöön on nyt ehdotettu otettavaksi anonyymia todistajaa koskeva säännöstö. Se ei tulisi sovellettavaksi edellä kerrotunlaisissa tapauksissa vaan ehdotuksen mukaan ainoastaan rikosasioissa, joissa syyte tai epäily koskee rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on kahdeksan vuotta vankeutta. Anonyymi kuuleminen olisi siis sangen harvoin kysymykseen tuleva menettely. Lisäksi edellytetään muun muassa, että menettely on välttämätön todistajan tai häneen ehdotetussa sukulaissuhteessa olevan henkilön suojaamiseksi henkeen ja terveyteen kohdistuvalta vakavalta uhalta.

Ehdotetun säännösten osalta hovioikeus viittaa mietintöön sisältyvään AA, OTL Markku Fredmanin eriävään mielipiteeseen ja yhtyy pääosin siinä esitettyihin näkökohtiin. Kun kysymys on edellä mainituin tavoin törkeästä rikoksesta ja uhkasta, parempi vaihtoehto saattaisi olla säätää, että todistajalla on kieltäytymisoikeus, jollainen oikeus toisaalla on ehdotettu koskevaksi sangen laajaa henkilöpiiriä. Tämä voisi olla perusteltua senkin vuoksi, että ihmisoikeustuomioistuimen käytännön mukaan anonyymi todistelu ei kuitenkaan saa olla ainoa tai ratkaiseva näyttö langettavaan tuomioon. Yksityiskohtien osalta hovioikeus toteaa vielä seuraavaa.

- Anonyymien todistajan osalta ei missään tapauksessa tulisi toteuttaa järjestelmää, jossa tuomioistuimella ei olisi tietoa todistajan henkilöstä. Jo todistajankertomuksen uskottavuuden arviointi edellyttää tätä tietoisuutta. Todistajanahan saattaisi olla vaikkapa syytetyn aikaisempi rikoskumppani. Tuomari joutuu näyttöä arvioidessaan punnitsemaan asiaa aina hyvin monesta näkökohdasta. Tähän hänellä tulee olla myös edellytykset. Ellei tuomioistuimella ole tietoa todistajan henkilöllisyydestä eikä näköyhteyttä häneen, vapaa todistelun harkinta johtaa helposti siihen, ettei tällaisen todistajan kertomukselle anneta juuri mitään käytännön merkitystä.

- Ehdotettu menettely anonyymiydestä päättämisestä, johon liittyy myös uusi julkisen asiamiehen järjestelmä, on sangen monimutkainen. Siitä, että vastaaja syyte huomioon ottaen on vangittu, aiheutuu, että asia täytyy ratkaista kiireellä. Kun menettely lisäksi tulisi kysymykseen ilmeisen poikkeuksellisesti, niin nämäkin seikat huomioon ottaen oikeuskäytäntö ei olisi yhtenäistä. Lisäksi se, että anonyymiydestä päättäisi jutun ulkopuolinen tuomioistuin, joka aina olisi käräjäoikeus, ei hovioikeuden käsityksen mukaan ole kannatettava vaihtoehto. Anonyymi todistelu voisi nimittäin hyvinkin tulla kysymykseen myös alioikeuskäsittelyn jälkeen. Hovioikeus toteaa, että todistajan henkilön oltua esillä ennen varsinaista todistamista jo monin tavoin, varmoja takeita siitä, että todistaja pysyisi todellisuudessa edes tuossa vaiheessa anonyyminä, ei ole.

- Oman ongelmansa muodostavat syytteen yksilöintiin liittyvät kysymykset. Anonyymi todistelu olisi mahdollista vain edellä tarkoitettuin tavoin törkeissä rikoksissa. Näin ollen käräjäoikeudessa kuultu todistaja ei voisi enää todistaa samalla tavoin hovioikeudessa, jos syytteen tultua hylätyksi syyttäjä vaatisikin hovioikeudessa enää rangaistusta rikoksen lievemmästä tekemuodosta. Samoin vaihtoehtoisen syytteen rakenteissa anonyymius tuskin tulisi kysymykseen.

- Varsinaisessa todistelumenettelyssä anonyymin todistajan henkilöllisyys voi olla helposti pääteltävissä. Jo pelkkä todistusteemakin saattaa paljastaa sen. Anonyymin todistajan ei myöskään tarvitse olla suurelle yleisölle tuntematon, vaan hänet voidaan jo tällä perusteella tunnistaa. Saleihin kulkuun ja yleensäkin tilajärjestelyihin liittyy paljastumisen vaara, mitä kuitenkin ei missään tapauksessa saisi olla. Puhelinkuulemisten tai videointien (17:53) järjestelyssä tulisi myös olemaan ongelmansa. Yleensä hän vastaavissa tilanteissa henkilö esimerkiksi virastoon saapuessaan kysyttäessä kertoo, kuka hän on ja mitä asia koskee. Samoin erilaiset pääkäsittelyjärjestelyt, kun tiedossa ei olisi ketä kuullaan, olisivat ongelmallisia. Hovioikeus toteaa vielä, ettei syyttäjä ole sellainen orgaani, jonka tehtäviin kuuluisi esimerkiksi todistajan kutsuminen hovioikeuteen.

Asiantuntijan asemasta

Käytännössä on ilmennyt vaikeuksia erottaa toisistaan asiantuntija ja asiantunteva todistaja. Samoin rajanvetovaikeuksia on ilmennyt siitä, onko tuomioistuimelle esitettävässä kirjallisessa lausunnossa kysymys asiantuntijalausunnosta, jonka saa ottaa vastaan, vai muusta kirjallisesta lausunnosta, jota ei tule hyväksyä todisteeksi.

Tätä taustaa vastaan asiantuntijaa koskevat säännösehdotukset ovat puutteellisia. Ehdotuksessa kerrotaan kyllä, että asiantuntijaa kuullaan erityisiä ammattitietoja edellyttävistä kokemussäännöistä ja lausutaan, että asiantuntijan tulee olla rehelliseksi ja alalään taitavaksi tunnettu. Näillä määrittelyillä on vielä vaikea päätyä siihen, millä kriteereillä oikeudenkäynnissä esitettävä lausunto on asiantuntijalausunto.

Kysyä voi, edellytetäänkö tuomioistuimelta joitakin toimenpiteitä, esimerkiksi hyväksymispäätöstä siinä vaiheessa, kun asiantuntijaa esitetään. Vastaava puute ilmenee myös 17 luvun 66 §:stä, jossa säädetään ennakon maksamisesta. Pykälän mukaan ennakon riittävyys harkitsee tuomioistuin, mutta menettelysäännökset tältä osin puuttavat kokonaan.

Käytännössä on havaittavissa, etteivät asianosaisten esittämien asiantuntijoiden lausunnot suinkaan aina täytä objektiivisuudelta edellytettäviä vaatimuksia. Tätä ei riitä poistamaan ehdotukseen sisältyvä epämääräinen säännös siitä, ettei asiantuntija saa olla asiaan tai asianosaiseen sellaisessa suhteessa, että hänen puolueettomuutensa vaarantuu. Tekstistä ei nimittäin ilmene, mitä tällaisella suhteella tarkoitetaan. Onko se sukulaisuuteen tai ystävyyteen verrattava suhde vai voiko se olla esimerkiksi ylisuuri palkkio.

Hovioikeuden mielestä parempi vaihtoehto olisikin, että tuomioistuimien olisi päättämässä asiantuntijalausunnon hankkimisesta. Koska asiantuntijaksi ei hovioikeuden käsityksen mukaan tulisi hyväksyä ketä tahansa asianosaisen ehdottamaa henkilöä, saattaisi olla paikallaan jopa luoda eri alojen asiantuntijapankki, johon päästäkseen henkilön tulisi läpäistä vaadittava koe. Jotta suhteet eivät pääsisi vaikuttamaan, asiantuntija voitaisiin tuosta luettelosta valita esimerkiksi arvalla sikäli kuin jollakin alalla olisi ylitarjontaa.

Asiantuntijoiden kuulemisen osalta hovioikeus ei kannata pelkkiä kirjallisia lausuntoja. Ilmeisenä vaarana niissä on väärät sanavalinnat, jotka tahattomasti tai varmaan joskus myös tahallisesti saavat aikaan, että lopputulos kääntyy toiseksi. Se mahdollisuus, että kirjallisen lausunnon jälkeen voitaisiin poikkeuksellisesti kuulla asiantuntijaa suullisesti, ei tätä arviota muuta. Toissijainen tapa on aina toissijainen ja aiheuttaa lisäksi käsittelyn pitkittymistä. Hovioikeus toteaa, että erityistietoja vaativa kysymys tuskin koskaan on niin yksinkertainen, ettei siihen liittyisi täydentävien kysymysten tarve, on lausunto kuinka hyvä tahansa. Lisäksi asiantuntijalta vaadittava vakuutuskin liittyy vain suulliseen kuulemiseen.

Vielä hovioikeus toteaa, että tuomioistuimella, kun kysymys on kokemussäännöistä eikä muusta todistelusta, tulisi olla oikeus hankkia asiantuntijalausunto myös dispositiivisissa riita-asioissa omasta aloitteestaan (vrt. ehdotuksen 17:7§). Samasta syystä myöskään preklusiosäännöstöä ei tulisi soveltaa asiantuntijalausuntoon, vaikka kysymys olisikin sinänsä uudesta todistelukeinosta. Näin asiantuntijalausunto voitaisiin hankkia siinä vaiheessa, kun tiedossa on se yksilöity kokemussääntö, minkä osalta tarvitaan erityistä ammattitietoa. Näin voitaisiin välttää myös ne ongelmat, jotka muutoin saattaisivat syntyä siitä, että asianosaisten nimeämällä asiantuntijoilla olisi toimeksiantoissaan eri teemat.

Jura novit curia –periaate ja selvityksen hankkiminen vieraan valtion laista

Ehdotetun oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 4 §:n säännökset koskevat kahta varsin erityyppistä kysymystä. Näistä toinen, *jura novit curia*, on prosessioikeutemme lähtökohtiin kuuluva yleinen periaate, ja toinen, selvityksen hankkiminen vieraan valtion oikeudesta, käytännöllinen kysymys. Viimeksi mainitun ratkaisemiseen on käytettävissä erilaisia keinoja, kuten esimerkiksi oikeusvertailu voi osoittaa. Jo aluksi on todettava, että olisi aiheellista erottaa nämä kysymykset omiin pykäliinsä.

Jura novit curia merkitsee, että tuomioistuimien tuntee asiassa sovellettavan lain ja soveltaa sitä viran puolesta. Tuomioistuimien ei ole sidottu niihin lain tulkintaa koskeviin näkökohtiin, joita asianosaiset esimerkiksi loppulausunnoissaan esittävät. Periaate on sisäisessä oikeudessamme selkeä sillä tavoin, ettei sitä ole tarpeen kuvailla laajemmin laki-

tekstissä. Nyt ehdotettua tekstiä ”Tuomioistuimien soveltaa lakia viran puolesta”, voidaan pitää onnistuneempaan kuin aikaisempaa ”Näyttö siitä, mitä laki säättää, ei myöskään ole tarpeen.”

Ehdotetun 4 §:n 1 momentin loppuosa, jossa todetaan asianosaisella olevan oikeus antaa tuomioistuimelle kirjallista selvitystä lain soveltamiskysymyksessä ja esittää siitä henkilötodistelua, vastaa tuomioistuimissa nykyään noudatettua käytäntöä. Tällainen käytäntö on syntynyt siitä huolimatta, että *jura novit curia* –periaatetta koskevan nykyisen OK 17 luvun 3 §:n sanamuoto on tässä kohden kielteinen (”Näyttö...ei...tarpeen”).

Kyseisen 1 momentin loppuosa päättyy rajoitukseen, jonka mukaan asianosaisen mahdollisuus kyseisen selvityksen ja todistelun esittämiseen riippuu siitä, katsooko tuomioistuin sen soveliaaksi. Erillinen rajoitus ei kuitenkaan liene tässä kohdin tarpeen, kun ehdotettu 8 § sisältää yleiset säännökset siitä, milloin tuomioistuimen on evättävä näyttö.

Kun oikeudenkäymiskaaren 17 luku muutettiin vuonna 1949 voimaan tulleella lainuudistuksella, tuli ratkaistuksi myös epä tietoisuus siitä, ulottuiko *jura novit curia* –periaate myös kansainvälisen yksityisoikeuden liittymäsääntöjen perusteella sovellettavaan vieraan valtion lakiin niin, että tuomarin olisi hankittava siitä selvitys viran puolesta. Tuolloin säädetyssä OK 17 luvun 3 §:ssä otettiin asiaan kielteinen kanta: jos vieraan valtion lakia oli sovellettava eikä oikeus tuntenut sen sisältöä, tuli oikeuden kehottaa asianosaista esittämään siitä näyttöä.

Lisäksi säädettiin poikkeuksesta sellaisen tapauksen varalta, jonka osalta oli erikseen säädetty, että tuomioistuimen tuli itse hankkia selvitys sovellettavan ulkomaan oikeuden sisällyksestä. Jos jossakin asiassa oli sovellettava ulkomaan lakia, mutta sen sisällyksestä ei saatu selvitystä, oli sovellettava Suomen lakia.

Nyt ehdotetut OK 17 luvun 4 §:n 2 ja 3 momentin säännökset vastaavat keskeisiltä osiltaan sitä, mitä nyt voimassa olevassa OK 17 luvun 3 §:ssä on säädetty. On kuitenkin kiinnitettävä huomiota pariin yksityiskohtaan. Ehdotetun 2 momentin viimeisen virkkeen mukaan ”Tuomioistuimen velvollisuudesta hankkia viran puolesta selvitystä vieraan valtion lain sisällöstä säädetään erikseen.” Virke voi antaa sellaisen käsityksen, että meillä olisi voimassa tai ainakin suunnitteilla asiaa koskevia yleisiä säännöksiä. Niin ei kuitenkaan ole asian laita, kuten perustelujen sivulta 78 käy ilmi. Kyseisen virkkeen sanamuotoa on syytä muuttaa.

Toiseksi huomio kiinnittyy ehdotetun 3 momentin viimeiseen virkkeeseen, jonka mukaan selvityksen saamatta jääminen vieraan valtion lain sisällöstä ”ei kuitenkaan saa koitua rikosasian vastaajan vahingoksi”. Tämä poikkeus, jonka merkitystä on selostettu perustelujen sivulla 78, jää esillä olevassa yhteydessä vaikeasti ymmärrettäväksi. Asiasta olisi parempi säätää rikoslain 1 luvussa.

On huomattava, että nyt kysymyksessä olevat 4 §:n säännökset koskevat ainoastaan vieraan valtion lain sisällön selvittämistä, eivät sitä kiistanalaista seikkaa, tuleeko tuomioistuimemme viran puolesta soveltaa niitä kansainvälisen yksityisoikeuden liittymäsääntöjä eli lainvalintasääntöjä, jotka voivat johtaa vieraan valtion lain soveltamiseen. Velvollisuus soveltaa liittymäsääntöjä *ex officio* näyttää saaneen tukea

viimeaikaisessa oikeuskirjallisuudessa. Joka tapauksessa tuomarin tulee kiinnittää asianosaisten huomiota siihen, että käsillä olevassa tapauksessa voisivat tulla sovellettavaksi kansainvälisen yksityisoikeuden liittymäsäännöt ja niiden myötä vieraan valtion laki.

Kysymys ulkomaan oikeuden soveltamisesta tulee tuomioistuimessa nykyään esiin merkittävästi useammin kuin silloin, kun nyt voimassa olevat ja käsillä olevan mietinnön mukaan jatkossakin voimassa olevat periaatteet luotiin.

Kuten ehdotuksen perusteluista ilmenee, vieraan valtion lain soveltaminen voi tulla kysymykseen hyvin erilaisissa asioissa. Toisaalta voi kysymyksessä olla kansainvälisen liike-elämän riita, toisaalta esim. kansainvälisen perheoikeuden alaan kuuluva asia. Asianosaisten mahdollisuudet vieraan valtion oikeuden sisällön selvittämiseen voivat vastaavasti olla hyvin erilaiset niin tiedon tason kuin taloudellisten mahdollisuuksien osalta.

Suomessa, toisin kuin esimerkiksi Saksassa tai Sveitsissä, ei ole sellaisia tutkimuslaitoksia, jotka tuomioistuimen pyynnöstä antavat lausuntoja vieraan valtion lain sisällöstä. Toisaalta tuomioistuimen käytössä on muita, aikaisempaa merkittävästi parempia mahdollisuuksia vieraan valtion oikeuden sisällön selvittämiseen. Erityisesti voidaan viitata Euroopan neuvoston yleissopimukseen vuodelta 1968. Se, että tuomioistuin itse hankkii selvitystä, ei sinänsä merkitse *jura novit curia* –periaatteen ulottamista ulkomaan oikeuteen. Käräjäoikeuden hankkima selvitys on ollut pohjana esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2011:97.

Kuten mietinnön perusteluissa mainituista korkeimman oikeuden ratkaisuihin ilmenee, riittävänä pidettävän selvityksen taso vaihtelee sekin tapauksesta toiseen. Lähtökohtana on, että Suomen tuomioistuimen tulee selvityksen perusteella kyetä soveltamaan vieraan valtion oikeutta samalla tavoin kuin sen maan tuomioistuimen, jonka oikeudesta on kysymys.

Edellä sanottuun viitaten hovioikeus katsoo, että vieraan valtion lain sisällön selvittämistä koskevat säännökset tulisi OK 17 luvun uudistuksessa sijoittaa omaksi pykäläkseen, jossa otettaisiin aikaisempaa monipuolisemmin huomioon erityyppiset asiat ja erilaiset toimintavaihtoehdot. Samoin tulisi ottaa kantaa siihen tasoon, jota selvitykseltä on vaadittava.

Eräitä säännöskohtaisia huomioita

Oikeudenkäymiskaari

17:1,2 Pykälässä todetaan, että tuomioistuimen on päätettävä, mitä asiassa on näytetty. Sanamuoto on outo ja jää kysymään mitä tällä tarkoitetaan. Pitäisikö päättää kenties myös siitä, mitä on jäänyt näyttämättä.

17:2 Momenttien järjestystä tulisi muuttaa niin, että 4 kohdan näkökohdat ilmenisivät jo pykälän alusta.

17:2,3 Teksti on ristiriitainen perustelujen kanssa, joiden mukaan riittää, että on joko kohtuuttomat kustannukset tai vaiva eli ei edellytetä molemmanlaista kohtuuttomuutta.

17:6 Säännökset ovat monin tavoin ristiriidassa yksipuolista tuomiota koskevan säännösten kanssa.

17:8 Hovioikeus pitää pykälän 4 kohdan säännöstä onnistuneena etenkin sen johdosta, että siinä tarkoitettuun näyttöön voitaisiin turvautua preklusion estämättä. Pykälän 5 kohdassa sanonta, että näyttö on jäänyt tavoittamattomiin, on vieras.

17:17,3 momentti kuuluisi sijoittaa 18 §:n toiseksi momentiksi.

17:24 Hovioikeus pitää oikeudenkäyntien kulkua edistävänä ja tarkoituksenmukaisena 3 kohdassa esitettyä säännöstä, jonka mukaan yksityisoikeudellista kirjallista kertomusta voidaan käyttää todisteena dispositiivisessa riita-asiassa.

17:25,3 Itsekriminointisuoja on etenkin korkeimman oikeuden ratkaisun 2012:45 jälkeen noussut meilläkin syytetyn oikeusturvaa ajatellen merkittävän huomion kohteeksi ja herättänyt vilkasta keskustelua. Toisaalta se on myös synnyttänyt epätietoisuutta suojan laajuudesta. On siten hyvä, että myös uutta 17 lukua on täydennetty itsekriminointisuoja koskevalla säännöstöllä. Kun kokemukset niistä tilanteista, joissa periaatteeseen on jouduttu perusteellisemmin ottamaan kantaa, kuitenkin ovat vielä sängen vähäiset, olisi säännöstekstilä odottanut täsmällisempää sanamuotoa. Esimerkiksi ulosoton jälkiprosesseissa saattaa helposti syntyä hankalia rajanvetotilanteita.

17:29 Omaksuttaessa uusi todistajan määritelmä on kokonaan jäänyt huomiotta se, että esimerkiksi rikosjutuissa, joissa on useita vastaajia, kaikki vastaajat eivät aina ole kaikesta syytettyinä, mutta saattavat tulla todistelutarkoituksessa kuultaviksi sellaisesta yhtä aikaa käsittelyssä olevasta rikoksesta, joka heitä itseään ei koske. Tällainen vastaaja on yleensä koko käsittelyn ajan tuomioistuimessa saapuvilla. Näin ollen häntä ei hovioikeuden käsityksen mukaan tulisi ehdotetulla tavalla kuulla todistajana. Todistajahan saa ehdotuksenkin mukaan (17:50) olla paikalla vain todistamisen ajan. Vaikka tällaisella henkilöllä ei ole välitöntä yhteyttä siihen tekoon, jota syyte koskee, häneltä ei hovioikeuden käsityksen mukaan myöskään tulisi ottaa vakuutusta, mikä seikka olisi huomioitava 44 §:ssä.

Kokonaan huomaamatta on jäänyt, että oikeudenkäynnissä kuullaan asianosaisten ja todistajien lisäksi usein muitakin, esimerkiksi erilaisia lautakuntia tai vakuutusyhtiöitä. Kysyä voi, mikä näiden asema prosessissa on.

17:41,3 Kutsussa pitäisi mainita koska henkilön tulee olla paikalla. Istunnot eivät ole vain hetkellisiä tapahtumia, joten siitä, minä päivänä ja kellonaikana istunto pidetään, tämä ei ilmene.

17:47 Ehdotettu teksti on sellaisessa muodossa, jossa vain se, mitä aikaisemmin tai esitutkintavaiheessa on kerrottu, on kertomuksen muuttamistilanteessa hyväksyttävää. Tämä ei jätä mitään jalansijaa tuomioistuimen harkinnalle.

17:48 Säännöksestä kuultaa, että ehdotuksen laatijat eivät välttämättä ole toimineet puheenjohtajina oikeudenistunnossa. Ehdotetussa lainkohdassa ei oteta huomioon, että oikeudenkäynnissä kuullaan vain sellaisia henkilöitä, jotka on nimetty. Lisäksi pykälä on kyselyjärjestyksen osalta aivan liian tarkkarajainen eikä ota huomioon käytännön juttujen monimuotoisuutta. Kun totuutta kuitenkin ainakin lähtökohtaisesti ollaan hakemassa, vaikuttaa myös säätely siitä, mitä saa kysyä, liian ehdottomalta.

17:49 Kyselyjärjestyksen osalta sama huomautus kuin 48 §:ssä.

17:51 ja 52 Ehdotuksessa ei ole otettu huomioon, että asianosaisia voidaan kuulla myös muussa kuin todistelutarkoituksessa. Tällaista henkilöä pitäisi voida kuulla myös siinä järjestyksessä kuin 52 §:ssä säädetään.

17:55 Hovioikeus pitää säännöstä erittäin tarpeellisenä. Siitä, miten menetellään, jos asianosainen on jatkustakin pääkäsittelystä poissa, tulisi myös olla oma säännöksensä.

17:56 Pykälän 4 kohdassa ehdotettu on sekavasti sanottu.

17:63 Painostusvankeudesta säätämislle ei liene tarvetta.

17:65 ja 17:66 Oikeuskäytännössä on tavallista, että toisella asianosaisella on oikeus-apu toisella ei. Korvaussäännös myös tällaiseen tilanteeseen olisi tarpeen.

17:67,2 Momentin loppuosa on sekava. Palkkion saajana tarkoitettaneen "muuta henkilöä". Myös se, mitä viimeisellä virkkeellä tarkoitetaan, jää arvoitukselliseksi.

26:24 a Todistaminen äänen- tai kuvanvälitysmenetelmää käyttäen hovioikeudessa tulisi sallia myös uusien todistajien osalta.

Voimaantulosäännös

Voimaantulosäännös johtaa siihen, että kaksi erilaista säännöstöä on rinnakkain käytössä huomattavan pitkän ajan. Tämä ei ole suotavaa, koska muutokset esimerkiksi todistajan kieltäytymisoikeudessa ovat huomattavia. Muutoinkin ehdotukseen sisältyy sääntelyä, jonka voimaantulo näin eksaktisti vaikuttaa harkitsemattomalta. Esimerkiksi jos todistajanvalasta kokonaan luovutaan, ei liene mielekästä, että tältä osin olisi vanhoissa jutuissa edelleen voimassa vala-vakuutus säännöstö. Hovioikeudessa vaikeutena on edelleen lisäksi se, että ratkaisevana ei olisi käräjäoikeuden päätöspäivä, vaan sitä paljon aikaisemmin ollut jutun vireilletulopäivä käräjäoikeudessa.

Laki vankeuslain 19 luvun 10 §:n muuttamisesta

10 § Hovioikeus pitää ehdotettua säännöstä hyvänä.

Laki hallintolain 40 §:n muuttamisesta

Ehdotukseen on jäänyt vakuutuksen ohella vala.

Laki pakkokeinolain muuttamisesta

52,2 1 kohta (T)arkoitettut läheisen väliseen po. tarkoitetun läheisensä väliseen

52,2 3 kohta (O)hjelmatoimittajan harjoittajan tai häneen väliseen viestiin 22 §:n 2 momentissa po. ohjelmatoimittajan harjoittajan tai häneen 22 §:n 2 momentissa

Laki syyttäjälaitoksesta annetun 25 a §:n muuttamisesta

Otsikko, po. annetun lain 25...

25 a,3 (S)yyttäjälaitokseen henkilöstöön po. syyttäjälaitoksen henkilöstöön

Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta

15 § 7 kohta Po...esine tai asiakirja taikka henkilö huolimatta mainitussa luvussa säädetystä oikeudesta kieltäytyä todistamasta suostuu todistamaan tai tuomaan katsastettavaksi esineen tai asiakirjan.

Ehdotuksen tekstissä on useita **kirjoitusvirheitä**, joista mainittakoon seuraavat:

17:12,2 po. 10 §:ssä tarkoitusta po.10 §:ssä tarkoitettusta,

17:17,3 rikosta po. rikoksesta,

17:49 molemman osapuolen po. molempien osapuolten,

17:50 kuulustellaan heidät po. heidät kuulustellaan.

Turussa helmikuun 28 päivänä 2013

Hovioikeuden presidentti

Timo Esko

Hovioikeudenlaamanni

Riitta Jousi

Viskaali

Nora Viikari